

Testimoni: Julio de Noguera Escobedo
Data de l'entrevista: 23 de setembre de 2006

Presentació

Jo vaig néixer a Tortosa a l'any 1945, ara tinc seixanta-un anys. Vaig estar vivint a Tortosa fins als vint-i-cinc anys. Tot i en això, també he estat vivint cinc anys a Madrid estudiant una carrera. No la vaig acabar per raons d'expedients que hi va haver, estudiantils, per la lluita antifranquista. Doncs, em va quedar la carrera en tres cursos. Llavors em va tocar fer la mili i bé... Després de fer la mili ja em vaig posar a treballar, i, per circumstàncies, vaig anar a treballar a Igualada, a una empresa de gènere de punt. Em caso allà, les meues filles són d'allà, però sempre he tingut contacte en Tortosa, perquè, o bé perquè hi vivien els pares, o perquè hi tinc un pis...

La prohibició del català

El pare de la meua mare va portar l'electra per primera vegada allí a Alfara. Després ja la va comprar una companyia i ja es van arreglar. Va portar l'electricitat. Natros li diem l'electra a l'electricitat. Llavors van venir aquí. La meua àvia va posar una parada al Mercat, que es deia Casa Remei, que la van tindre molts anys. Llavors en deien "colmados i pesca salada". I es deia Casa Remei. Hi ha una nota curiosa sobre tot això. La meua àvia Remei, que era molt catalana, li va posar *Casa Remei*, i en la època de Franco, als anys cinquanta, li van dir que no podia posar *Casa Remei*, que havia de posar-hi *Casa Remedios*. I llavors la meua àvia, que tenia una retranca molt d'aquí, de la nostra terra, va posar "*Casa Reme y Dios*". Fins que li van fer esborrar. Va durar poc perquè la van amenaçar i tot. Als anys seixanta, que ja hi havia més llibertat, llavors li van deixar posar, i finalment va ser Casa Remei. Ala anys

cinquanta, hi va haver unes setmanes que va ser "Casa Reme y Dios". Després va haver de posar Remedios.

L'ensenyament

Jo era un mal estudiant, i el pare em va portar a *don* José Ralda. Era un col·legi particular i estava al carrer d'en Carbó, al que ara em sembla que és una òptica, i abans hi havia Masa l'Obrera, doncs dalt, allí. Era bon mestre, d'aquells de "*la letra con sangre entra*".

Amb aquell mestre, hi anava lo milloret de cada casa. Ho dic amb tot el l'afecte del món, eh? Perquè jo també hi anava. Era un home que havia estat lluitant al bàndol republicà. Era un poc catalanista. I aquest home havia de sofrir molt, perquè, com a bon catalanista, per poder continuar fent de mestre havia d'empassar-se moltes de les seues creences. Allí, cada dos per tres, venien inspectors. Venia el Clero a fotre'ns una xerrada setmanal. I aquell home havia d'anar molt reprimat. Perquè ens constava --després ja de gran ho he anat pensant-- que era un home profundament català i profundament democràtic.

I, d'allí, llavors ja vaig passar a l'Institut. Vaig fer primer i segon de Batxillerat Lliure, i el tercer curs el vaig fer a l'Institut. Jo en tinc un record positiu. A l'Institut s'ensenyava, hi havia molt bons professors. Vaig acabar el batxillerat a l'Institut, i només puc dir, vist amb perspectiva històrica, que hi havia gent molt interessant. Vaig tenir professors d'autèntica categoria, per exemple: Pérez Bonfill; el director de l'Institut d'aquella època, que es deia Cruells, era un senyor de Girona, de filosofia. A mi, si m'agrada la filosofia, és gràcies a aquell home. Bons professors de llatí. Jo vaig fer lletres, però, en ciències bons professors de matemàtiques, em consta. I la senyora Cid de literatura, també d'història. I a la Immaculada igual. A la Immaculada hi havia molts bons professors. Però també la pública era molt bona, perquè després, al

Preuniversitari, quan la gent de la Immaculada venia a l'Institut, no hi havia diferències.

L'ensenyament era molt bo en tots dos àmbits: en la privada i en la pública. També vaig anar un temps a una acadèmia, del senyor González Cirer, que estava al carrer Taules Velles. També estava molt bé aquella acadèmia. Molta gent va passar per allà.

La religió

Estem parlant d'una societat beata, *pacata*, hipòcrita. Tots els Manaments... Allò que ens explicaven, diu: "*Los diez Mandamientos se encierran en dos...*" No! és mentida! Els Deu Manaments es tancaven en un sol, que era el sexe, tot lo altre no importava, el sexe sí.

Llavors, jo, evidentment, com tots els de la nostra generació, vaig tenir una educació religiosa. Jo era creient, era molt bon xiquet, anava a la Catedral i a la Reparació. I em creia tot això. I al Patronat, jo vaig anar a *Colores*. Vaig fer fins i tot discursos allà a *Colores*! Era una cosa molt curiosa. Als anys 60 va sortir un moviment dintre de l'Església, com a mínim aquí a Catalunya, potser venia de Sudamèrica, això. Em sembla que venia dels moviments socials. Agafaven un grup de gent, i, per la via del sentiment, explicaven la bondat de Jesucrist i què és viure en consonància amb l'amor a Crist i l'amor al pròxim. I feien uns exercicis espirituals. Així com els jesuïtes eren de reflexió, de cop al pit, aquells no, aquells feien xerrades. Feien unes conferències a les què ells mateixos hi deien rotllos. Però allò era molt sentimental, i t'arribaven al coneixement de Crist o a revifar la teua fe catòlica en funció del sentiment. Feies reunions. Durant la setmana tota esta gent es veia i mantenia viva la seua fe, a base de contactar uns amb els altres.

Bé, totes les coses que estan fetes a nivell sentimental, pos van durant un temps, però després la gent se'n va anar desempallegant, diguéssim, no? Però hi va haver un temps que sí, que això..., n'hi havia per a la gent gran, per a la gent jove. Els meus pares van anar-hi, llavors, de rebot, també vaig anar-hi jo. Jo hi vaig anar perquè m'havien suspès i el meu pare em va dir que si anava a *Colores* em deixaria anar no sé a on. I vaig anar-hi, evidentment. I sí, de moment, pos t'agafa la cosa, però, amb només setze anys s'oblida ràpid això. Primer ho van fer al Bisbat de Vic. De sempre, Vic és un bisbat que ha fet moltes coses. I els tortosins anàvem allà. Però els tortosins, quan vam aprendre com se feia, llavors vam fer-ho aquí a Tortosa. Ho fèiem a Mig Camí.

També anar a missa, que tota la nostra colla anava a missa i..., clar, la missa era el lloc de trobada.

Tortosa a la postguerra

Era una ciutat trista. Diuen que la nostàlgia és un error; i és veritat. Una cosa és recordar-ho sanament, perquè això forma part de la memòria històrica, però no cal endolcir-ho massa, perquè els records tenen tendència a endolcir-ho tot.

I jo he de dir que la nostra generació, aquí a Tortosa, va ser una generació envejable, perquè vam desenvolupar l'esperit social, perquè tots jugàvem, los xiquets érem solidaris; érem molt violents, també. Però la ciutat, en si, era trista, hi havia restriccions. A les set de la nit ja es feia fosc, havies d'anar pel carrer amb una pila. A segons quins barris la gent te deia que no hi anassis perquè no es veia res. Hi feia molt de fred. Jo recordo el fred ficat a la medul·la. La gent ara ho diu: "És que abans feia més fred que ara." Jo crec que no, jo crec que les cases estaven més mal condicionades. Recordo que dins de casa feies així: "Uhaa" i sortia un baf de fred, com si estiguessis al carrer.

I, clar, no hi havia dutxes. Jo recordo que la mare va posar dutxa a casa als anys seixanta. A casa de les meues tietes, tampoc. Es rentaven amb palangana. Es posaven saragatona. Al cap de les dones hi havia una crosta. I això és veritat. Nosaltres, gràcies a Déu, menjàvem bé, però jo recordo nois que agafaven un tall de cansalada i la cotna la rosegaven. La rosegaven fins que feien xiclet d'allò, a base de mastegar-la, i hi estaven tot lo matí, mataven la gana així.

La meua iaia, com tenia *colmado*, doncs els diumenges, anàvem a dinar a un xalet que tenia la iaia, allí a Caputxins, i recordo que posava un plat d'entremès que era una *ensaladilla*, una sardina escabetxada, quatre embotits, i allò era una festa gran.

Era una ciutat sempre tancada. Totes les ciutats que tenen muralla, totes són ciutats tancades, psicològicament parlant. Han de passar molts anys fins que es traguin de sobre esta espècie de endogàmia. I Tortosa, com Àvila, són ciutats tancades, emmurallades, cap a dintre. I són gent que, si te'ls fas, et donen de tot, però te'ls has de saber guanyar.

El cinema. Gilda

De *Gilda* me'n recordo molt. Jo tenia quatre anys, però ho recordo pels pares. Llavors teníem un mossèn aquí a Tortosa, que es deia mossèn Giovanni. Nosaltres li diem mossèn Clec, perquè fotia rotllos per la ràdio, tan moralistes i tan dolents, i tan pesats, que la gent quan el sentia feia "clec" (acció i so d'apagar la ràdio). Li dèiem mossèn Clec. I, a casa, mon pare feia: "Mira, ja va mossèn Clec", i feia "clec". Pos mossèn Clec va dir que, qui anés a veure *Gilda* cauria en pecat mortal, i que allò no podia ser, i que... Bé, va fotre una diatriba contra *Gilda*, amb la qual cosa va aconseguir la cosa més fantàstica, que va ser que tot Tortosa va anar a veure *Gilda*, evidentment. I els pares també van anar a veure *Gilda*, és clar. Jo vaig veure *Gilda* molt temps després, per televisió. Però sempre m'ha quedat aquell record, no per mi, sinó pels pares, perquè mon

pare li va dir a ma mare: *"Xiqueta, cap al cine que fan Gilda, que mossèn Clec ha dit que s'ha de veure."*

Suïssa

Als disset anys vaig anar a Suïssa a treballar tres mesos, de rentagots. Jo, un dia vaig dir: *"Pare, m'agradaria comprar-me un acordió."* I diu: *"Sí home, per a acordions estic jo"*. Diu: *"Ara lo xiquet té lo capritxet de l'acordió"*. A mi m'agradava Carlos Gardel. I diu: *"Pos guanya-t'ho treballant, treballa, treballa."* Jo tenia un tiet a Suïssa. I vaig trucar al tiet i li dic: *"Escolta aquí hi ha feina?"* *"Pos sí home, vens..."*. I li vaig dir: *"Pos vindré com a estudiant."* I vaig demanar permís i em van donar el passaport i vaig anar a Suïssa. Vaig treballar de rentagots en un restaurant molt maco que encara existeix.

Jo tenia disset anys. Després hi vaig tornar als vint-i-un, però llavors vaig anar-hi a aprendre l'idioma. Jo vaig trobar tolerància... Una de les primeres coses que em van deixar parat va ser que, jo llavors anava a missa, i a Suïssa anava a missa i vaig anar a una església catòlica, i vaig veure la fe de la gent d'allà, era una fe autèntica. Perquè Suïssa és protestant, és catòlica... Llavors, el que és protestant és protestant i ho viu, i el que és catòlic és catòlic per devoció. Això es traduïa a missa. Una serietat, no era allò que a missa de dotze... Això, la primera. La segona, que la gent donava diners quan passaven la plàtera. Aquí també, però tothom s'escaquejava: si podia donar cinc cèntims, no en donaves deu. Allà no, allà la gent donava bitllets, donava francs, perquè era la seua església, i, a més a més, no tenien ajuts de l'Estat, lo que ells donaven era lo que... I després vaig aprendre una cosa que em va deixar molt parat: quan me van fer el contracte, me van dir: *"Quina religió professa Vostè?"* *"Hi ha un impost de religió- diu- on vol que vagi aquest impost de religió?"* A nivell de sobre mensual. I dic: *"Pos a la catòlica"*. I tota la vida me'n recordaré que, em va sortir un espanyol que portava més temps allà i diu: *"Tonto, que eres tonto, tu tienes que decir que eres ateo y así no pagas"*.

Segon, que a mi m'agradava molt anar al cine, i vaig veure cine. Clar, llavors vaig veure el primer nu, jo el vaig veure allà. La primera senyora que ensenyava el pit ja la vaig veure allà, jo tenia disset anys. *Ojo!* que en això no vull dir porno, simplement veies que et sortia una pel·lícula de Fellini, me'n recordo que allà vaig veure, en aquella època, *Bocaccio 70*, pel·lícules mítiques, *Otto e mezzo*, alguna de Bergman. Vaig veure moltes pel·lícules de tema social, per exemple *I Compagni*, (*Los camaradas*). Perquè llavors ja començava a tindre idees una mica socialistes. I vaig aprofitar per veure aquest tipus de cine. Allí, la gent ho veia tot amb la major senzillesa del món. Vaig veure les primeres revistes porno, però al contrari que aquí a Espanya, que ara per ara, a una llibreria tu veus una revista porno i la veus al primer pla ,i veus una senyora despullada, allà no. Allà te la tapaven. És a dir, tenien el sentit de respecte, més que aquí. Ells deien: "*molt bé, vostè vol comprar una revista porno, compli-la, però si la tinc exposada, com jo per aquí davant no sé quin tipus de gent passa i a quina gent li pot arribar a ofendre, pos totes tapades*". A mi no m'importa, però a un altre li pot importar. Això ho vaig aprendre a Suïssa.

I vaig aprendre, també, lo que és ser persones serioses. Jo era un autèntic *pringat*, però em vaig sentir molt respectat, i allí les coses, per favor. I em van ensenyar a rentar gots, que no en sabia rentar. Aquí tothom ens pensem que sabem rentar gots i no en sabem. Hi havia una forma especial de rentar-los. Les senyores anaven allà, bevien la cervesa en uns gots alts. De fet la paraula canya és la traducció de l'alemany *steinger*, vol dir canya: uns gots de tub que diem ara. Les senyores, com anaven pintades, bevien i deixaven los llavis marcats. Llavors veníem nosaltres, rentàvem el got pel cul, però en canvi deixàvem la marca allà, i venia el *jefe* i deia: psst! I ens ensenyava a rentar els gots com Déu mana.

Pensa que aquí sortíem de l'Espanya de la boina, al 1962. I allà vaig trobar gent neta, polida i, a més a més, les dones.... La lletja era guapa, però és què no sé com explicar-t'ho. Però, no és què les suïsses fossin més guapes que les espanyoles. No! El que passa és que la senyora suïssa, o que la nena suïssa, és a

dir, no és que fos guapa, primera que ja anava pintada de una forma que aquí ni... Segona que el pèl..., allò! Tercera, que el vestit ja era una altra cosa. Pos clar que et semblava maca, per nassos! I els homes igual, eh? Ara a Espanya això ha canviat molt.

De trava sexual cap. A l'any 64, ja hi havia gent que vivia en parella. Tot això em xocava molt a mi. I les dones, mira! Jo me'n recordo com una cosa típica, les iaies. Unes iaies totes amb barret, jubilades, a la terrassa, a l'estiu. Evidentment vaig anar a l'estiu, al mes de juliol, agost i setembre. Allà a les terrasses, amb un puret, fumant i fent el te, i més coquetes elles i més guapes que jo que sé! I jo, clar, rentava els gots però els rentava a la barra i ho veia. Una cosa...! Que pensaves: "*Si a Tortosa...*!" Aquí, que les dones feien ganxet amb un mocadoret al cap, i aquelles amb el puro, amb el *Rosli!* A mi em van obrir molt els ulls, molt, molt!

El català

També recordo com a cosa així, que feia una certa gràcia, que un dia Fraga Iribarne es va sentir una mica magnànim i va deixar fer una obra en català a Madrid, que es deia *Ronda de mort a Sinera*, d'Espriu. I tota la intel·lectualitat madrilenya va anar-hi, i nosaltres també, a primera fila, amb la qual cosa em vaig sentir una mica ridícul, perquè Espriu té un català molt difícil, i jo, com a tortosí, pos no.... Lo català que parlava Espriu no era el català que parlava jo. I al costat teníem tota una sèrie d'intel·lectuals, amics madrilenys, gent del partit que preguntava: ¿"*Julio, qué ha dicho*"? I jo no sabia que havia dit aquell bon home.

Recordo una paraula que em va fer patir molt. Un personatge li diu a l'altre: "*Tu t'ensorraràs, és que t'ensorraràs*". I diu: "*¿Qué significa esto de t'ensorraràs?*" I dic: "*Home no ho sé*". Molts anys després vaig saber-ho. Ara sí, perquè hem estudiat. Aquí a Tortosa haguéssim dit: "*T'afonaràs*". Vaig patir

molt perquè no vaig saber què contestar. Diu: "*Pero bueno ¿tu eres catalán o qué coño eres?*" I jo vaig dir que era un català literari, que no... Anys després vaig anar a Igualada i: "Ah, quina ensarronada, nano, quina ensarronada, ens ha ensarronat aquest. I llavors jo ja vaig començar a aprendre..."